

ОБЩИЕ ВОПРОСЫ АВТОМОБИЛЬНОГО ТРАНСПОРТА

УДК 629.4.067

АНТИТЕРОРИСТИЧНА БЕЗПЕКА АВТОТРАНСПОРТУ

**О.В. Степанов, доц., к.т.н.,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет**

Анотація. Стаття присвячена антитерористичній безпеці автотранспорту в транспортному процесі. Ефективна боротьба з тероризмом можлива тільки завдяки спільним зусиллям всіх членів світового співтовариства. Це зумовлюється, насамперед, особливостями тероризму, який носить на сьогодні транснаціональний характер.

Ключові слова: безпека, транспорт, тероризм, люди, діяльність.

АНТИТЕРОРИСТИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ АВТОТРАНСПОРТА

**А.В. Степанов, доц., к.т.н.,
Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет**

Аннотация. Статья посвящена антитеррористической безопасности автотранспорта в транспортном процессе. Эффективная борьба с терроризмом возможна только благодаря совместным усилиям всех членов мирового сообщества. Это объясняется, прежде всего, особенностями терроризма, который носит на сегодня транснациональный характер.

Ключевые слова: безопасность, транспорт, терроризм, люди, деятельность.

ANTI-TERRORIST SAFETY ON AUTOMOBILE TRANSPORT

**A. Stepanov, Ph.D., Assoc. Prof.,
Kharkiv National Automobile and Highway University**

Abstract. The characteristics of terrorism on transport are given, which include destructive intentions and actions of some individuals, groups and organizations to achieve their anti-social goals of destabilization through large-scale terrorist actions on transport aimed at intimidating people, destroying vitally important social objects, and causing chaotic changes in various public and state structures.

Key words: safety, transport, terrorism, transport process, people, activity, automobile.

Вступ

Повсякденне масове використання автотранспортних засобів (АТЗ) є одним із головних чинників формування нового способу життя. АТЗ належить до числа успішно функціонуючих галузей і має виробничу специфіку, зумовлену існуючою матеріально-технічною базою та реалізовану соціально-економічною функцією. При цьому безпека АТЗ у транспортному процесі – одне з головних завдань безпеки в Україні, досягнення якої дозволить

вийти на відповідний міжнародний стандарт безпеки.

Безпека АТЗ розглядає й акти незаконного втручання – терористичні акти, що спричиняють за собою заподіяння шкоди життю і здоров'ю людей, матеріальні збитки [1–7]. Зокрема із різних проявів тероризму одну з найбільш істотних загроз сучасного суспільства являє тероризм на автотранспорті.

Аналіз публікацій

Статистика останніх років показує, що від 50 % до 70 % вчинених терористичних актів пов'язані з транспортом. У роботах Д. Араса, В.Ф. Антипенка, А.М. Кіракосяна, В.Н. Лопатіна [5–9] показано, що антитерористичний імператив безпеки АТЗ носить об'єктивний характер і в цілому зумовлений значним зростанням числа терористичних актів у світі, а також ступенем його небезпеки безпосередньо для автотранспортного комплексу [8]. Це обумовлено рядом факторів: проникненням тероризму в сферу транспорту, вчиненням різних диверсій; активізацією організованої злочинності (контрабанди, нелегальної міграції); переплетенням міжнародного наркобізнесу і тероризму, коли перший є джерелом фінансування другого; вчиненням різних правопорушень, які блокують діяльність транспорту. У зв'язку з цим однією з основних проблем сучасності стало забезпечення безпеки на автотранспорті від актів незаконного втручання – тероризму.

Мета і постановка завдання

Метою статті є розгляд антитерористичного імперативу безпеки АТЗ як системного явища соціуму зі ступенем його безпеки безпосередньо для автотранспортного комплексу.

Антитерористична безпека автотранспорту у транспортному процесі

У наш час асортимент і доступність АТЗ стрімко зростають, обсяги перевезень пасажирів і вантажів – збільшуються, що підтверджується реєстраційними даними про взяття на облік АТЗ. Поширеність терористичних актів з використанням АТЗ пов'язана з масовим використанням населенням та організаціями АТЗ. З урахуванням обмеженої доступності та підвищеної захищеності інших видів транспорту, АТЗ для вчинення терористичних актів є більш доступними, про що свідчать дані правоохоронних органів.

Відомо, що тероризм – насильство по відношенню до фізичних осіб або організацій, або загроза його застосування, а також пошкодження або загроза знищення майна та інших матеріальних об'єктів, що створюють небезпеку загибелі людей або значної майнової шкоди, а також настання інших суспільно

небезпечних наслідків, якщо перелічені дії здійснюються з метою порушення громадської безпеки, залякування населення, чинення впливу на прийняття органами влади рішень, вигідних терористам, чи задоволення їх неправомірних майнових та інших інтересів [5, 8]. Тероризм являє собою пряме порушення прав людини, особливо права на життя, свободу, безпеку і розвиток.

Сучасний тероризм являє собою системне явище соціуму і є реалізацією ідеології екстремізму, особливим чином організованими насильницькими діями і за значущістю проявів, особливо за кількістю жертв, і у зв'язку з політикою може бути віднесений до нового різновиду війни [7]. Тероризм – це стан насильницького протистояння, який, поряд із нанесенням шкоди національним інтересам, зазіхає на якісь аспекти у світовому процесі та ґрунтується на конфлікті політичних, економічних, етнотериторіальних та релігійних інтересів держав, народів, націй, соціальних груп і рухів, за умови використання хоча б однією зі сторін терористичних актів як засобу впливу на супротивника для досягнення політичних цілей [6, с. 9].

На думку науковців [7, с. 12], тероризм на транспорті – це особливим чином організоване насильство, вид соціальної протидії, спрямованої на реалізацію екстремістської ідеології в атмосфері страху, спричиненого діяльністю вкрай агресивних організованих суб'єктів, що проводиться з використанням засобів транспорту чи на об'єктах транспорту як складної інфраструктури сучасного суспільства. Зміст тероризму на транспорті включає в себе деструктивні наміри і дії, реалізовані певними особистостями, групами й організаціями для досягнення своїх антигромадських цілей, які спрямовані на дестабілізацію життя соціуму за допомогою проведення масштабних терористичних акцій на транспорті для залякування людей, руйнування життєво важливих соціальних об'єктів і викликання хаотичних змін у різних суспільних і державних структурах.

Тероризм на автотранспорті є різновидом технологічного тероризму, спрямованого проти небезпечних виробничих об'єктів та об'єктів життєзабезпечення соціуму, руйнування або знищення яких може спричинити за собою тяжкі наслідки, пов'язані з масовою загибеллю людей. Тероризм апелює до пси-

хологічного чинника страху для того, щоб створити паніку в суспільстві, дезорієнтувати роботу різних його підструктур і, використовуючи насильство, досягти політичних цілей. Характерними особливостями технологічного тероризму є: масштабність – як з точки зору кількості жертв, так і обсягів матеріального збитку; сполученість із надзвичайними ситуаціями техногенного характеру, які можуть викликати цілу низку інших лих. Основний параметр, що дозволяє розглядати транспортний тероризм як форму технологічного, полягає в тому, що об'єкти транспортного комплексу в більшості своїй є джерелами підвищеної небезпеки або високоризиковими об'єктами [7–9].

Найбільш частим атакам терористів піддаються місця масового скупчення людей, у тому числі об'єкти автотранспортної інфраструктури. За статистичними даними до 70 % терактів відбувається за допомогою АТЗ [8]. Багато терористичних угруповань використовують різні види АТЗ в якості несподіваних, порівняно недорогих і високоефективних засобів терористичного впливу на сучасне суспільство.

Разом з тим, навіть з урахуванням того, що захист особистості, суспільства і держави від тероризму, у тому числі й в автотранспортній сфері, проголошена на сьогодні пріоритетним завданням, слід мати на увазі, що запобігання та протидія терористичним актам на автотранспорті – лише частина проблеми забезпечення транспортної безпеки країни в цілому. Іншою її складовою частиною є захист автотранспортної сфери від інших, у тому числі – кримінальних, форм незаконного втручання в дії АТЗ [6].

Особливої гостроти набуває характер терористичних загроз у сфері міського громадського автотранспорту, що вимагає комплексного підходу до організації антитерористичних заходів, професійного прогнозування можливих терористичних акцій, раннього виявлення, кваліфікованої експертизи, оперативного виявлення факторів ризику, своєчасного попередження і нейтралізації сфер і зон терористичної діяльності. Застосування такого комплексного підходу дозволить істотно зменшити ймовірність терористичних проявів, знизити рівень загрози життю громадян і матеріальний збиток від тероризму [5].

Під безпекою міського пасажирського автотранспорту слід розуміти стан автотранспортних систем, що дозволяє захистити життєво важливі інтереси громадян, суспільства і держави у сфері міського пасажирського автотранспортного комплексу, забезпечити стійкість автотранспортної діяльності, запобігти (мінімізувати) шкоду здоров'ю та життю людей, шкоди майну і навколишньому середовищу. Гострота ситуації у сфері боротьби з проявами терористичної діяльності на міському громадському автотранспорті як в Україні, так і в інших країнах, зумовлює необхідність проведення ряду найбільш важливих антитерористичних заходів.

Аналіз першоджерел [5–9] показує, що на стан антитерористичної безпеки міського громадського автотранспорту впливають такі основні фактори:

1. Кількість і ступінь агресивності злочинних організацій, груп і окремих осіб, які використовують у своїй діяльності терористичні методи.
2. Здатність органів влади і фахівців у галузі автотранспортної безпеки приймати оптимальні управлінські рішення у сфері транспортної діяльності та вміння ефективно діяти в умовах надзвичайної обстановки.
3. Результативність діяльності спеціальних служб в отриманні упереджувальної інформації та попередження терористичних актів.
4. Ефективність діяльності правоохоронних органів з розслідування актів тероризму стосовно міського громадського автотранспорту.
5. Технічний стан АТЗ, пристроїв, систем і управління рухом.
6. Кваліфікація персоналу транспортних об'єктів, осіб, які керують рухом, інших спеціалістів, зайнятих на різних напрямках транспортної діяльності.
7. Кількість бюджетних та інших коштів різних рівнів, що виділяються на забезпечення антитерористичної безпеки міського транспорту.
8. Стан технічних засобів огляду, дистанційного контролю пасажиропотоку та інших спеціальних засобів, що використовуються

при забезпеченні безпеки міського громадського автотранспорту.

9. Стан нормативної правової бази, що регулює питання безпеки від терористичних актів та транспортну діяльність.

Стратегія забезпечення безпеки міських автотранспортних систем повинна бути спрямована на недопущення формування соціальної бази, що підтримує терористів, на припинення спроб створення терористичних організацій та кримінальних структур, поповнення їх новими членами, на виховання правової культури ведення політичної боротьби і бізнесу, на вирішення кризових і конфліктних ситуацій цивілізованими способами без застосування актів насильства.

Вказана стратегія повинна, у першу чергу, забезпечити: удосконалення правових основ боротьби з тероризмом; поліпшення антитерористичних якостей міських автотранспортних систем; підвищення рівня інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності різних відомств і організацій, що беруть участь у цьому процесі; підвищення ефективності заходів з антитерористичного захисту об'єктів міського автотранспорту; поліпшення діяльності спеціальних служб (розвідка і контррозвідка) і правоохоронних органів зі своєчасного отримання інформації про наміри вчинити терористичні акції щодо об'єктів транспорту та припинення таких спроб; гармонізацію національних систем із міжнародними і регіональними системами протидії тероризму на міському громадському транспорті.

Існують дві групи заходів організації й управління забезпеченням транспортної безпеки, у межах яких і здійснюються відповідні групи антитерористичних заходів [7].

Перша група заходів пов'язана із забезпеченням автотранспортної безпеки у звичайній обстановці та включає: розвиток нормативної правової бази; організацію системи забезпечення антитерористичної захищеності міського пасажирського автотранспорту; її ресурсне забезпечення; сертифікацію, ліцензування і страхування діяльності на пасажирському автотранспорті; технічне обслуговування та ремонт автотранспортних об'єктів; нагляд і контроль за своєчасним і якісним виконанням цих та інших робіт. При цьому

особливе місце при забезпеченні автотранспортної безпеки повинно займати створення охоронних зон на займаних та прилеглих до автотранспортних об'єктів земельних ділянках. Режим спеціальної охоронної зони передбачає обмеження господарської діяльності, доступу на її територію та переміщення з цієї території.

Друга група заходів пов'язана із забезпеченням автотранспортної безпеки у кризових ситуаціях, у тому числі обумовлених актами незаконного втручання в автотранспортну діяльність, включаючи терористичні акти. Здійснюється ця група заходів на докризовій та кризовій фазах.

На докризовій фазі заходи щодо забезпечення автотранспортної безпеки носять підготовчий характер і повинні включати: планування готовності до дій у зазначених ситуаціях; створення резервів фінансових і матеріально-технічних ресурсів; навчання діяти у кризових ситуаціях працівників автотранспортної системи, а також співробітників спецслужб і правоохоронних органів, що беруть участь у забезпеченні безпеки міського пасажирського автотранспорту; укладення договорів із професійними аварійно-рятувальними службами або створення власних аварійно-рятувальних формувань на автотранспортних об'єктах; створення і забезпечення пропускнуго режиму, режиму огляду, систем охорони і спостереження за пасажирами та вантажами, систем оповіщення на автотранспорті.

На кризовій фазі заходи щодо забезпечення автотранспортної безпеки повинні передбачати проведення евакуаційних, пошуково-рятувальних, аварійно-відновлювальних та інших невідкладних робіт на автотранспортних об'єктах відповідно до законодавства України про протидію тероризму.

Перераховані заходи реалізуються з урахуванням специфіки конкретних видів міського громадського автотранспорту під керівництвом створеної для цих цілей системи органів.

Система органів щодо забезпечення безпеки міського громадського автотранспорту від загроз тероризму повинна включати: органи законодавчої, виконавчої та судової влади; спецслужби; органи правоохоронної системи; недержавні підприємства безпеки; струк-

тури, відповідальні за автотранспортну безпеку, що діють безпосередньо у транспортному відомстві за видами міського громадського автотранспорту; громадські організації, в тій чи іншій мірі пов'язані з проблемами міського громадського автотранспорту. При цьому безпосереднє управління силами і засобами, що залучаються для проведення антитерористичних операцій та ліквідації наслідків акцій тероризму на об'єктах міського громадського автотранспорту, повинні здійснювати оперативні штаби [6, 7].

Висновки

Політика забезпечення автотранспортної безпеки ґрунтується на дотриманні Конституції й законодавства України, загальновищезначених принципів і норм міжнародного права. Рішення і заходи, вжиті органами державної влади у сфері автотранспортної безпеки, повинні бути зрозумілі кожному громадянину, носити випереджальний характер, забезпечувати рівність усіх перед законом і невідворотність відповідальності, мають спиратися на широку підтримку суспільства. Складовою частиною цієї політики є розвиток своєчасного виявлення і нейтралізація терористичних загроз та визначення їх джерел.

Ефективна боротьба з тероризмом можлива тільки завдяки спільним зусиллям всіх членів світового співтовариства, що зумовлюється, насамперед, особливостями тероризму, який носить на сьогодні транснаціональний характер. Необхідна грамотна превентивна політика щодо попередження тероризму, що має полягати у виявленні, усуненні, нейтралізації, локалізації й мінімізації впливу тих факторів, які породжують тероризм або йому сприяють. Профілактика тероризму повинна здійснюватися на дозлочинних стадіях розвитку негативних процесів, тобто на етапах, коли формується мотивація протиправної поведінки.

Література

1. Про схвалення Транспортної стратегії України на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2010 року № 2174 р.
2. Международный союз автомобильного транспорта. – Режим доступа: <http://www.fcp-pbdd.ru>.

3. Транспортная безопасность. – Режим доступа: <http://transbez.com>.
4. Горев А.Э. Организация автомобильных перевозок и безопасность движения: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / А.Э. Горев, Е.М. Олещенко. – М.: Академия, 2006. – 256 с.
5. Арас Д. Терроризм вчера, сегодня, завтра и навеки / Арас Д. – Баку: БАБА, 2003. – Режим доступа: <http://www.worldwarfour.org>.
6. Антипенко В.Ф. Механизм международно-правового регулирования борьбы с терроризмом: автореф. дис. на соискание учен. степени докт. юрид. наук: спец. 12.00.10 «Международное право» / В.Ф. Антипенко. – М., 2004. – 42 с.
7. Киракосян А.М. Терроризм на транспорте как угроза современному обществу: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. фил. наук: спец. 12.00.10 «Международное право» / А.М. Киракосян. – М., 2007. – 20 с.
8. Лопатин В. Н. Проблемы предупреждения терроризма на транспорте и пути их решения / В.Н. Лопатин // Терроризм и безопасность на транспорте: материалы 2-й Международной научно-практической конференции. – М., 2003.
9. Proceedings of sixteenth scientific-technical conference «Safety systems» – SS-2007 of International informatization forum, Oktober 25, 2007, Moscow. – Москва: Академия ГПС, 2007. – 235 с.

References

1. *Pro skhvalennya Transportnoyi stratehiyi Ukrainy na period do 2020 roku*: [Approval of the Transport Strategy of Ukraine for the period up to 2020] *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 20 zhovtnya 2010 roku no. 2174*.
2. *Mezhdunarodnyy soyuz avtomobil'nogo transporta* [International road transport union]. Avialable at: <http://www.fcp-pbdd.ru>.
3. *Transportnaya bezopasnost'* [Transport security]. Avialable at: <http://transbez.com>.
4. Gorev A. E., Oleshchenko Ye. M. *Organizatsiya avtomobil'nykh perevozok i bezopasnost' dvizheniya* [Organization of road transport and traffic safety]: *ucheb. posobiye dlya stud. vyssh. учеб. zavedeniyu*. Moscow, Akademiya Publ., 2006. 256 p.

5. Aras D. *Terrorizm vchera, segodnya, zavtra i naveki* [Terrorism yesterday, today, tomorrow and forever]. Baku, BABA Publ., 2003. Available at: [http // www.worldwarfour.org](http://www.worldwarfour.org).
 6. Antipenko V. F. *Mekhanizm mezhdunarodno-pravovogo regulirovaniya bor'by s terrorizmom*. [The mechanism of international legal regulation of the fight against terrorism. Doct. Diss.]. Moscow, 2004. 42 p.
 7. Kirakosyan A. M. *Terrorizm na transporte kak ugroza sovremennomu obshchestvu* [Terrorism in transport as a threat to modern society. Doct. Diss.]. Moscow, 2007. 20 p.
 8. Lopatin V. N. *Problemy preduprezhdeniya terrorizma na transporte i puti ikh resheniya* [Problems of preventing terrorism in transport and ways to solve them]: *materialy 2 Mezhdunarodnoy nauchno-prakticheskoy konferentsii «Terrorizm i bezopasnost' na transporte»*. Moscow, 2003.
 9. Proceedings of sixteenth scientific-technical conference «Safety systems» – SS-2007 of International informatization forum, October 25 2007, Moscow, Akademiya GPS Publ., 2007. 235 p.
- Рецензент: И.С. Наглюк, профессор, д.т.н., ХНАДУ.
-